

بلیت رفت و برگشت به ژاپن

اگر بخواهم راستش را بگویم باید اعتراف کنم پیش از «بروس لی» و فوتبال ژاپن، جنگ سبب شد به ژاپن که به کشور آفتاب تابان شهرت دارد علاقه مند شوم. یعنی نه پیشرفت‌های تکنولوژیک این کشور، نه حمله اتمی آمریکایی‌ها و نه حتی هوندا CG125 باعث نمی‌شد به این کشور طور دیگری نگاه کنم.

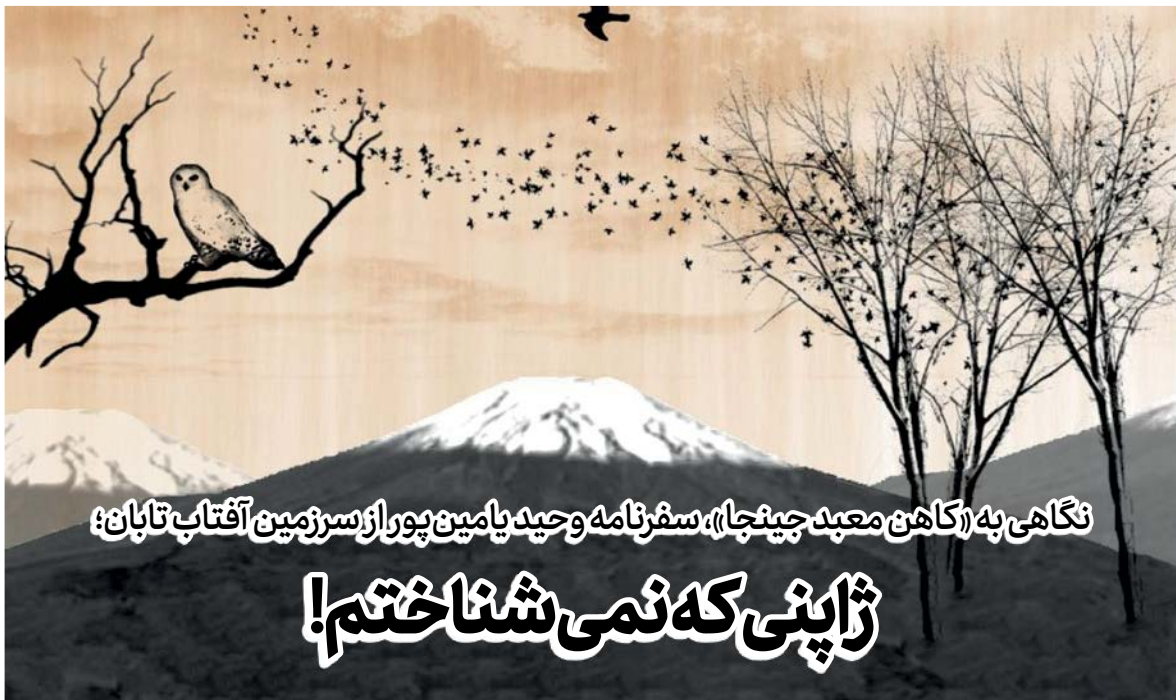
درست خاطریم هست که در سال‌های دانشجویی کتابی از کتابخانه دانشگاه امانت گرفتم که درباره جنگ جهانی دوم بود. یک روایت تاریخی که با قالب داستانی بازگو شده بود و همین سبب شد در روزهای کلاس «ابزار دقیق» کتاب قطور ۶۰۰، ۷۰۰ صفحه‌ای را زیر جزوه‌ها بگذارم و همین که استاد سرش را به سمت تخته کلاس می‌چرخاند چند خطی بخوانم و در عالم روایت کتاب غرق شوم. کتاب به قدری شیرین بود که پایش به شب‌های امتحان باز شد و به جای این‌که برای امتحان آماده شوم تاریخ جنگ جهانی بخوانم. اینها را گفتم تا به اینجا برسم که در همین کتاب بود که با رشادت «کامی‌کازه»‌های ژاپنی آشنا شدم. خلبان‌های ژاپنی که برای مقابله در برابر آمریکایی‌ها دست به هاراگیری زدند و تا «پسر خورشید» احساس تنهایی نکند و نام‌شان را در تاریخ ثبت کردند. با این کتاب بود که دلم خواست درباره جزئیات دفاع مقدس خودمان بیشتر بدانم و به این حوزه علاقه‌مند شدم و دیدم چه کامی‌کازه‌های وطنی که با دست خالی در برابر دشمن ایستادند تا روح خدا را یاری کنند.

القصه خواستم بگویم قبل از این‌که حتی «جوبیلو ابواتا» و فینال قهرمانی باشگاه‌های آسیا در ورزشگاه آزادی در سال ۱۹۹۹ مهم باشد که در آن متخصص قهرمانی در آسیا برابر چشم بادامی‌ها شکست خورد یا هیدتوشی ناکاتا، بازیکن شماره ۷ تیم ملی ژاپن اهمیت داشته باشد، کامی‌کازه‌ها، ژاپن را برایم جذاب کرده بودند و دلم می‌خواست درباره آنها بدانم. حتی نظم و انضباط مشهور ژاپنی‌ها برایم جذابیتی نداشت و به عبارتی ترغیم نمی‌کرد، بخواهم بدانم در آنجا چه خبر است!

«کاهن معبد جینجا» داستان سفر ژاپن و وحید یامین‌پور همان چیزی بود که دلم می‌خواست، بخوانم. در واقع نه این‌که تا پیش از این سفرنامه ژاپن موجود نباشد یا نخوانده باشم، ولی وقتی این کتاب را خواندم دیدم انگار همان چیزی بود که می‌خواستم. روایتی در موضع نه یک سیاح، بلکه یک پرسشگر که هم سیاحت می‌کند و هم اتفاقات را با آن ذهن جست‌وجوگر حلاجی می‌کند تا برای پرسش‌هایش پاسخی پیدا کند. نویسنده در این کتاب تلاش دارد تصویری که در ذهنش از ژاپن دارد را با آنچه می‌بیند تطبیق دهد و اختلافات را نیز اصلاح کند. او برای این کار دست خواننده خود را نیز گرفته و با خود به سفری در سرزمین نینجاها برده است.

نثر این کتاب در قیاس با کارهای قبلی وحید یامین‌پور رشد چشمگیری داشته و آن شاعرانگی کارهای قبلی در این کتاب کم‌رنگ‌تر شده، ولی همچنان با یک روایت با نشاط روبه‌رو هستیم که نشان می‌دهد شاعرانگی ویژگی نثر یامین‌پور نیست.

حالا این سفرنامه در دسترس است و اگر می‌خواهید به ژاپن سفر کنید بلیت رفت و برگشت آن در کتابفروشی‌هاست. ☞

است. به همین دلیل، گرایش عمومی مردم به سمت بازگشت به سنت‌های اصلی ژاپن را می‌توان نوعی تمایل به رها شدن از این سیطره. برخلاف چیزی که از ظاهر این کشور برداشت می‌شود. ارزیابی کرد.

از سوی دیگر، برخلاف روایت‌های عمومی از ژاپن، یامین‌پور تلاش کرده تا به جای نگاه به عنوان یک گردشگر، از زاویه یک شهروند ژاپنی به تحولات و رویدادهای این کشور نگاه کند؛ یعنی در رویارویی با هر اتفاقی در این سفر، تلاش می‌کند تا از منظر یک ژاپنی به تحلیل آن بپردازد. این مسیر در مراسم سالگرد حمله اتمی، چرخ‌زدن شبانه در کوچه‌ها و حتی مشاهده یک مکان غیراخلاقی، از سوی نویسنده اجرایی می‌شود و همین مساله، کاهن معبد جینجا را تبدیل به یک سفرنامه غیرمعارف کرده است.

اما این، همه سفرنامه ژاپن یامین‌پور نیست. نویسنده گرچه ناگهانی به این سفر دعوت شده، اما انگار که می‌دانسته قرار است یک سفرنامه مبتنی بر آن بنویسد؛ به همین دلیل، برخی فیش‌برداری‌ها کاملاً منطبق بر شناخت یامین‌پور از مخاطب است و اطلاعات تکمیلی که در کتاب آمده هم، براساس همان شناخت اضافه شده است. گرچه روایت همسفران در این سفرنامه بسیار کم‌رنگ است و فراز و نشیب‌های زیادی دارد-مانند سخنان توفانی پرویز پرستویی در مراسم سالگرد حمله اتمی به ژاپن که به صورت ناگهانی تا پایان کتاب حذف می‌شود. اما توانسته بستر مناسب برای روایت سفر را فراهم کند.

اما همچنان مهم‌ترین ارزش این کتاب، ارائه تصویری جدید و متفاوت از یک کشور آمریکازده است؛ کشوری که در نگاه مخاطب ایرانی به عنوان سرزمین رویایی توسعه و پیشرفت شناخته می‌شود و علت اصلی آن هم گرایش ژاپن به غرب دانسته می‌شود؛ در صورتی که کاهن معبد جینجا خبر از شرقی بودن علت پیشرفت ژاپن می‌دهد و اتفاقاً ضعف‌های آن را در اعمال رویکردهای آمریکایی ارزیابی می‌کند. نکته مهم در این میان، روایت واقعی نویسنده از رویدادهایی است که مشاهده کرده؛ یعنی شما در این کتاب قرار نیست با یک سفرنامه ایدئولوژیک روبه‌رو شوید، بلکه آن چیزی که در بستر تحلیل ارائه می‌شود، برگرفته از مشاهدات واقعی و حدیث نفس نگارنده است.

باید توجه داشت که سفرنامه‌هایی که در سال‌های اخیر درباره کشورهای شرقی نوشته شده، تلاش کرده‌اند تا با تاسی از فضای سیاسی، اجتماعی کشورمان، نوعی نسخه همگرایی و همسازي با غرب برای ایران بپیچند؛ از ویتنام و چین گرفته تا کره شمالی و همین، برگ برنده کتاب جدید یامین‌پور است که کاملاً خلاف جریان، شنا می‌کند.

در مجموع، کتاب جدید وحید یامین‌پور را باید یک سفرنامه جوانانه و اصطلاحاً اسپرت دانست که با انتخاب هوشمندانه جنس و قطع کتاب توسط انتشارات امیرکبیر تکمیل شده و می‌تواند به عنوان یک کتاب خوشخوان در دست مخاطب در همه جا. از دانشگاه و بازار گرفته تا اتوبوس و کافه. باشد. ☞

کتاب سفرنامه معمولاً یکی از قالب‌های ادبی است که در دو روایت می‌تواند به مخاطب عرضه شود؛ یکی به صورت روایت دیده‌ها و شنیده‌ها و دیگری روایت تطبیقی و تحلیلی. در نوع اول، نویسنده به توصیف چیزهایی که در سفر دیده می‌پردازد و بدون هیچ قضاوتی تجربه شخصی خود از مواجهه با فرهنگ، آداب و سنت‌های مناطق مختلف را برای خواننده بازگو می‌کند، اما در نوع دوم نویسنده سفرنامه، فراتر از مشاهده، به تطبیق دیده‌ها با شنیده‌ها و تحلیل مقایسه‌ای آنها می‌پردازد که نوعی تجویز تحلیلی برای خواننده نیز در آن وجود دارد.

با چنین تعریفی، نگارش «سفرنامه ژاپن» با رویکرد دوم می‌تواند یکی از سخت‌ترین کارها در کارنامه هر نویسنده‌ای باشد؛ چرا که این کشور از یکسو، یک تاریخ طولانی مغفول مانده در ذهن مخاطب ایرانی دارد و از سوی دیگر، یک بازنمایی رسانه‌ای جدید دارد که به‌طور کامل بر باورهای عمومی در ایران غالب شده است. این اسطوره ذهنی به اندازه‌ای در فرهنگ ایرانیان قوی است که حتی پس از وقوع یکی از بزرگ‌ترین انقلاب‌های تاریخ معاصر جهان در کشورمان یکی از مقامات ارشد سیاسی ایران و چهره مؤثر انقلاب اسلامی، تبدیل شدن به «ژاپن اسلامی» را آلمان خود معرفی می‌کند.

به همین دلیل است که نگارش سفرنامه ژاپن، سهل و ممتنع است؛ سهل از این جهت که کافی است روایتی ظاهری از همین کلیشه‌های تصویری روایت کنید تا مورد پذیرش خواننده قرار بگیرد و حتی بخش‌هایی از کتاب شما به صورت نقل‌قول در شبکه‌های اجتماعی باز نشر شود، اما ممتنع از این نظر که بیان کوچک‌ترین واقعیت ژاپن که خلاف این جریان باشد، انگشت اتهام ایدئولوژی‌گرایی را به سمت شما روانه خواهد کرد.

و این همان نقطه‌ای است که کتاب سفرنامه ژاپن وحید یامین‌پور را از سایر سفرنامه‌های اینچنینی متمایز می‌کند.

«کاهن معبد جینجا» روایتگر ژاپن امروز است، امانگاهی به عوامل ژاپن امروز ساز هم دارد و به سادگی از کنار برخی رویدادها نمی‌گذرد. یامین‌پور که همراه جمعی از چهره‌های فرهنگی و هنری ایران و به دعوت موزه صلح ژاپن به این کشور سفر کرده تا در مراسم سالگرد حمله اتمی آمریکا به هیروشیما و ناکازاکی شرکت کند، در این کتاب تلاش کرده تا دست به اسطوره‌زدایی از سرزمین چشم‌بادامی‌های سخت‌کوش بزند. به عنوان مثال، از همان لحظه ورود به فرودگاه روایت این مساله که هیچ‌واژه انگلیسی و کلاغیر ژاپنی در این مکان بین‌المللی وجود ندارد، بر باورهای آمریکارایانه از ژاپن، ترک می‌اندازد.

در این زمینه باید توجه داشت که ژاپن تا سال‌ها پس از پذیرش شکست در جنگ جهانی دوم، در اشغال نظامیان ایالات متحده آمریکا بود و هنوز هم با گذشت حدود ۷۵ سال، همچنان سیطره آمریکا بر سیاست و فرهنگ این کشور نمایان

مهدی خاتعلی‌زاده

دکترای روابط
بین‌الملل